

та обов'язком), так і зовнішні конфлікти (антагоніст і протагоніст завжди мають різні аксіологічні полюси). Дуга характеру (розвиток): Протягом сюжету персонаж може переоцінювати свої цінності під тиском обставин, руйнуючи стару аксіологію та створюючи нову. Глибина образу: Персонаж із прописаною аксіологією стає живим та об'ємним, тоді як герой без чітких цінностей сприймається як плоский та картонний. Як аксіологія працює на практиці (Класичні приклади) Злочинець із кодексом честі (наприклад, Джон Вік, гангстери): Їхня аксіологія заперечує закон, але визнає цінність вірності слову, помсти за зраду та захисту слабших. Класичний супергерой (наприклад, Пітер Паркер/Людина-павук): Його аксіологія зав'язана на великій відповідальності, порятунку невинних та збереженні людського життя понад власні інтереси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігун В. С. Людина в праві: аксіологічний підхід: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Інститут держави і права НАН України. Київ, 2004. 220 с.
2. Бігун В. С. Юридичні фільми // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків, 2017. Т. 2: Філософія права. С. 1096-1110.
3. Бігун В. С. Кінотерапія для ветеранів як новітній ресурс психолога і режисера // Простір арттерапії: історії, написані кольором: матеріали XXIII міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (20-22. 03. 2026) / Київ, 2026. С. 6-8. URL: <https://ispp.org.ua/2026/02/26/hhiii-mizhnarodna-mizhdyczyplinarna-naukovo-praktychna-konferencziya-prostir-artterapii-istoriii-napysani-kolorom-20-22-bereznua-2026-roku-zmishana-forma-onlajn-oflajn-m-kyiiv>
4. Людвик Н. М. Кіно і легенда: В'ячеслав Бігун. К., 2025. URL: <https://www.academia.edu/129718967>
5. Мрака Н. М. Вплив медіа-контенту на студентську молодь під час війни в Україні (приклад опрацювання фільму «Україна в огні 2») // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна. 2022. Вип. 1. С. 34-42. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5969>

Катерина ГОНЧАРЕНКО

*Кандидат філософських наук, доцент,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна*

ЦІННІСТЬ ЯК СУБ'ЄКТИВНА ПРОЕКЦІЯ

У ці дні, коли повітря над Україною все так само пахне порохом і попелом, а кожне слово в публічному просторі про «цінності» звучить то як заклинання, то як гірке знущення, ми вже не можемо вдавати, ніби це просто абстракції. Бо цінність – це не етикетка на полиці супермаркету ідей. Цінність – це проекція. Суб'єктивна проекція. Але не та, що легко розвіюється, як тінь від хмари. Це – глибоке проектування самої сутності нашого існування, нашої жаги до влади. І

саме тут, на цьому перехресті, на якому в понятті цінності нівелюється класичне співвідношення знаку та референту, знак більше не відсилає до стабільної, наперед заданої реальності, а сам творить її з нуля, нас зустрічає Фрідріх Ніцше з його іронічним, пронизливим поглядом, а за ним, з холодною, майже хірургічною точністю, Мартін Гайдеггер.

Фрідріх Ніцше першим зірвав карнавальну маску з цінності. Намагаючись дивитися на речі зі значною долею іронії та безжальної чесності, він насамперед завважує на відсутності будь-яких абстрактних «вищих цінностей» і зважає на жагу до влади, яка їх і творить. «Воістину, ми надто довго мудрували над питанням про причину цього жадання, поки врешті зовсім остовпіли перед іншим, суттєвішим запитанням. Ми поцікавилися цінністю цього жадання. Припустімо, ми жадаємо істини, – а чому не облуди? Сумніву? Навіть невідання? Проблема цінності істини сама постала перед нами, – чи, може, ми поступилися до неї? Хто з нас Едіп? Хто сфінкс? Здається, це якесь збіговисько» [1, с. 5]. Християнська любов, платонівська ідея блага, кантіанський категоричний імператив усе це проекції слабкої, хворої волі, яка боїться життя в його первозданній жорстокості й красі, а тому вигадує потойбічне, щоб виправдати своє приниження тут-і-тепер. Сильна воля, навпаки, проектує цінності, що стверджують життя навіть у його трагізмі: вічна коловерт того самого, надлюдину, танець над прірвою, радісне «так» навіть стражданню etc. Цінність для Ф. Ніцше стверджується з самої природи сущого: «жага до влади є принципом нрвого ствердження цінностей і навпаки: принцип нового ствердження цінностей, який необхідно обґрунтувати, є жагою до влади» [2, с. 213]. Вже з самої цієї формули стає зрозуміло, що цінність не відповідає на питання «що» в горизонті сущого, а стверджується в площині «навіщо» відносно до волі. Вона суб'єктивна в найглибшому сенсі та не просто тому, що її складає кожна окрема людина, а тому, що сама жага до влади є сутністю всього сущого, а отже, суб'єктивність стає властивістю навіть колективного тіла: народу, культури, епохи. Ф. Ніцше зробив цінності явними проекціями, і цим вивів західну метафізику на геть інший рівень: *рівень, на якому немає більше вічних істин, а є лише живі акти творення.*

Мартін Гайдеггер у своїй фундаментальній збірці лекцій «Ніцше» [2; 3] розгортає цей ніцшевський жест і підводить його до крайньої межі. Для нього ніцшевська переоцінка всіх цінностей геть не бунт чи чергове епатування мислеформами, а логічне завершення «коперніканського перевороту». Починаючи від Платона, суще мислилося як «що», а саме буття забувалося, зникало за завісою ідей. Ф. Ніцше приходить думки про суще як жагу до влади й в межах цього цінність є тим, що ця воля проектує як «варте» існування. Таким чином, цінність стає чистою суб'єктивною проекцією, але не з позиції

банальності психологічного («мені так здається»), а в онтологічному: суб'єкт, точніше його воля, сам себе проектує у світ як норму, як необхідність, як єдиний можливий горизонт сенсу. Навіть найсміливіші концепти «вічного повернення» чи «надлюдини» залишаються всередині горизонту суб'єктивності. Цінності покладаються в акті волі, і тільки в акті волі. Забуття буття тут досягає своєї найвищої, найяскравішої форми: буття зникає за сліпучим світлом жаги до влади, а людина залишається сам на сам із власними проекціями. В цій точці М. Гайдеггер показує, що Ф. Ніцше не вирвався за межі метафізики, він її довершив чи переорієнтував.

І ось тут починається справжня драма сучасної людини. Бо виникає логічне, болісне питання: якщо цінність є лише суб'єктивною проекцією, то що тоді залишається від людського буття? Чи не перетворюється все на гру сил, на вічний торг волі з самою собою, на холодний розрахунок проекцій? М. Гайдеггер не зупиняється на констатації таких змін. Він вбачає в ніцшевському жесті покликання до іншого початку. Якщо цінності – це проекції волі, то справжнє питання вже не в тому, які цінності обирати, а в тому, як мислити саме це їхнє «ствердження». Як мислити буття, що не зводиться до волі? Як мислити Dasein – не лише як суб'єкта, що проектує, а як буття-у-світі, яке вже завжди відкрите, вже завжди занурене в турботу, у кінцевість, у смерть? Достеменність тут не в тому, щоб «сильніше» чи «правильніше» проектувати свою волю, а в тому, щоб почути покликання буття, який приходить до нас крізь тривогу, крізь провину, крізь тишу. Саме ці фігури (тривога, провина, тиша) дозволяють суб'єктивному вивіряти свої цінності й, можливо, з певною пересторогою пропонувати їх світові, зупиняючись у точці «навіщо».

У контексті нашої української рани це звучить особливо гостро й особисто. Ми сьогодні народ, який змушений проектувати цінності під обстрілами, в тривогах, у страху та невизначеності. І саме в цьому контексті ми все чіткіше бачимо, що свобода, гідність, пам'ять, мова усе це не «об'єктивні» істини, викарбувані в камені до якого ми маємо прикласти чого та отримати втаємничене знання, а наші власні проекції, народжені з крові й болю, з щоденного досвіду виживання, у щомomentному акті їх вираження. Та чи не ризикуємо ми, як Ф. Ніцше попереджав, впасти в новий ресентимент, тепер вже з національним присмаком? Чи не станемо ми знову слабкою волею, що вигадує собі вічні цінності, щоб виправдати власні стархи та втому? Саме тому М. Гайдеггер через постать Ф. Ніцше кличе нас до більшого: до *мислення*, яке до проектування, *слухає*. До цінностей, що народжуються не з єдиної жаги до влади, а з рішучості бути тут, на цій землі, під цим небом, у цьому тілі історії, у цій мові, що щодня виборює право на існування.

Цінність як суб'єктивна проекція – це не вирок, хоча й діагноз часу. Але такий діагноз, після якого починається справжня робота думки. Бо за межею суб'єктивності, за межею жаги до влади, відкривається простір, у якому цінності є не просто тим, що ми проектуємо, а ще й тим, що проектує нас самих. Тут буття не забуте, а почуте. І тоді кожна людина є не лише творцем цінностей, а й їхнім слухачем, свідком, хранителем. І саме в цьому просторі, можливо, й народиться нова Україна, не та, що проектує силу заради сили, а та, що нарешті навчилася бути. Бути по-справжньому. Бути тут. Бути зараз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. *Генеалогія моралі*. Львів: Літопис, 2002. 320 с.
2. Heidegger M. Nietzsche. *The Will to Power as Art*. Vol. I. *The Eternal Recurrence of the Same*. Vol. II. New York: Harper & Row, 1979. 252 p.
3. Heidegger M. Nietzsche. *The Will to Power as Knowledge and as Metaphysics*. Vol. III: *Nihilism*. Vol. IV. New York: Harper & Row, 1987. 288 p.

Олексій КУЗНЄЦОВ

*Кандидат психологічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди*

Дарина ТРІЩОВА

*Здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Харківський національний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди,
Харків, Україна
ha300895tda@gmail.com*

ДУХОВНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ

Проблема духовних ресурсів особистості набуває особливої вагомості в умовах, пов'язаних із тривалими переживаннями кризових подій, наростаючою психологічною напругою та щоденним тиском, яке переживає як український, так і світовий соціальний простір. Ситуація війни призвела до втрати стабільності, і в умовах вимушених змін способу життя людина дедалі частіше звертається до внутрішніх смислів, цінностей, світоглядних переконань як до джерела внутрішньої опори. Саме в таких обставинах духовна сфера особистості перестає бути абстрактною філософською категорією, а є реальним психологічним ресурсом, що дозволяє витримувати екзистенційні навантаження та знаходити опору у власних глибинних цінностях.